

Posudek vedoucího bakalářské práce

Hana Kalivodová: **Manipulation and moral responsibility**

Pojem manipulace se v posledních době dostává do popředí debat o svobodě vůle, morální odpovědnosti a vině. Je-li aktér zásadním způsobem manipulován, jedná proti svému přesvědčení a systému hodnot, nebo je mu dokonce zcela znemožněno mít nad svým jednáním kontrolu, přestože není uplatněn přímý fyzický nátlak. V takových situacích tedy existuje závažný důvod nechápat aktéra jako (plně) odpovědného za své jednání a za toto jednání jej nevinít. V důsledku toho pak aktér může být osvobozen od sociálních sankcí, které jsou jinak bez výjimky uplatňovány – od výtky po uvěznění.

Již z tohoto stručného shrnutí je zřejmé, že téma bakalářské práce H. Kalivodové je nejen zajímavé teoreticky, ale potenciálně i zásadní pro reflexi základních předpokladů důležitých společenských institucí, např. trestního systému. K aktuálnosti tématu práce přispívá i to, že se v dnešní době – např. díky sociálním sítím – rychle rozšiřuje paleta možností, jak manipulovat jednáním ne toliko jednotlivců, ale velkých skupin lidí. Nejde tedy již jen o radikální sci-fi spekulace, s nimiž se setkáváme v textech některých filosofů, ale o realitu našich životů.

Práce H. Kalivodové si klade za cíl zmapovat současný stav debat o vztahu manipulace a připisování morální odpovědnosti a představit jejich klíčové pojmy. Zároveň se snaží posoudit platnost argumentů předložených v těchto debatách a identifikovat jejich nevyčleněné předpoklady. Autorka se v práci soustředí především na vlivné práce Harryho Frankfurta, Manuela Vargase a Alfreda Meleho.

Hlavní argumenty současných debat o manipulaci autorka rekonstruuje dle mého soudu pečlivě a často do detailů. Hlavním autorským přínosem práce jsou pak přesvědčivé doklady toho, že některá centrální rozlišení debat o morální odpovědnosti jsou příliš zjednodušující. Autorka například zajímavě upozorňuje na obtížnost rozlišení mezi vnějšími vstupy a vnitřní psychologickou strukturou aktéra, nebo na skutečnost, že některým vlivným teoriím odpovědnosti chybějí přesvědčivé modely psychologických stavů a mechanismů jednajících (zejm. přesvědčivé modely rozhodování). Jiným cenným postřehem je konstatování, že morální

odpovědnost je mimořádně komplexní pojem, který jen částečně pasuje do jednostranně zaměřených teorií Vargase, Meleho a dalších; namísto binárních klasifikací odpovědný/neodpovědný by spíš bylo namíste uvažovat o odstupňování míry odpovědnosti dle druhu situace, povahy jednání či individuální historie daného aktéra. Na druhé straně, autorka si je dobře vědoma toho, že připisování viny a odpovědnosti je především praktický úkol, který vždy provádějí konkrétní lidé vázaní svým konkrétním hlediskem, jim dostupnými informacemi apod. Proto je třeba ocenit, že autorka systematicky hledá takové pojetí odpovědnosti, která tuto kontextuálními prvky dotvářenou praxi připisování odpovědnosti zohledňuje. V důsledku toho autorka preferuje taková pojetí připisování odpovědnosti, která nepředpokládají obtížně zjistitelné faktory (např. psychický stav aktéra v době jednání), ale spíše se snaží odhalit vnější zdroje manipulace.

Z důvodu značné časové tísně bohužel nebylo možné v klidu rozpracovat některé motivy, které autorka v práci nadnesla. Z toho důvodu zůstává práce v některých ohledech jen zajímavým příslibem. To je obzvlášť zřetelné ve druhé půli práce, např. v závěrečné čtvrté kapitole, kde jsou některé úvahy spíš jen lehce nastíněny.

Souhrnem, předloženou práci **doporučuji k obhajobě**. Návrh známky: **2**.

V Praze dne 31. 8. 2021

Tomáš Marvan

Filosofický ústav AV ČR